

ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА В ШВЕЦІЇ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

GENERAL SECONDARY EDUCATION IN SWEDEN: ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECT

Ламза Д.В., аспірант кафедри публічного та європейського права
Київський міжнародний університет

Стаття присвячена аналізу системи загальної середньої освіти Швеції з позиції адміністративного права. Автор також досліджує нормативно-правове регулювання освіти в цій країні. Метою вивчення даної теми є виявлення характерних індивідуальних рис шкільної освіти в Швеції, що підтверджують її ефективність та якість.

Фундаментальний конституційний принцип, на якому будується система шкільної освіти Швеції, полягає в тому, що всі діти та молодь повинні мати однаковий доступ до безкоштовної якісної обов'язкової освіти, незалежно від статі, місця проживання, соціального та фінансового становища. У розвиток цього принципу організація системи освіти та права учнів встановлюються законами та іншими нормативно-правовими актами, серед яких центральну роль для системи середньої освіти відіграє Закон «Про освіту» від 2011 року. Визначаючи основні положення та права учнів в системі шкільної освіти відповідно до конституційних принципів даної країни, він сприяє більшому контролю, свободі вибору, а також безпеці та захищеності учнів.

Автор зазначає, що шведська система середньої освіти є децентралізованою, більшість адміністративних повноважень передано на муніципальний рівень. Муніципалітети відповідають за організацію практично всієї державної системи шкільної освіти. Регіонального адміністративного рівня освіти фактично не існує, хоча округи можуть відповідати за старші класи середньої школи та освіту дорослих.

Публічне адміністрування на національному рівні у сфері освіти Швеції представлено досить широким переліком органів державної влади, які спрямовують значні ресурси на покращення навчання молоді шляхом пошуку оптимальних варіантів для реалізації потенціалу кожного учня чи студента. Шкільні програми, що затверджуються на національному рівні, надають право вибору для вчителів тих методів, матеріалів та інструментів навчання, які вони вважають за найбільш доцільні. Діяльність органів державної влади у сфері освіти спрямовується на розвиток самостійності, критичного та аналітичного мислення та усвідомленого пошуку навчальних курсів за своїми інтересами.

Ключові слова: загальна середня освіта, муніципалітети, навчальні програми та курси, обов'язкова освіта, права учнів, публічне адміністрування, система освіти.

The article analyses the Swedish system of general secondary education from the perspective of administrative law. The author also examines the regulatory framework for education in this country. The purpose of the study is to identify the characteristic individual features of school education in Sweden, which contribute to its effectiveness and quality.

The fundamental constitutional principle on which the Swedish school system is built is that all children and young people should have equal access to free quality compulsory education, regardless of gender, place of residence, social and financial background. Building up on this principle, the organisation of the education system and the rights of students are established by laws and other regulations, with the Law on Education of 2011 playing a central role in the secondary education system. By defining the basic provisions and rights of students in the school system in accordance with the constitutional principles of the country, it promotes greater control, freedom of choice, safety and security of students.

The author notes that the Swedish education system is decentralised, with most administrative powers transferred to the municipal level. Municipalities are responsible for organising almost the entire public school system. There is virtually no regional administrative level of education, although counties (*län*) may be responsible for upper secondary education and adult education.

Public administration at the national level in the field of education in Sweden is represented by a fairly wide range of public authorities that direct significant resources to improving the education of young people by finding the best options for realising the potential of each pupil or student. School curricula approved at the national level provide teachers with the right to choose the methods, materials and teaching tools they consider most appropriate. The activities of public authorities in the field of education are aimed at developing independence, critical and analytical thinking and conscious choice of courses by students according to their interests.

Key words: general secondary education, municipalities, curricula, compulsory education, students' rights, public administration, education system.

В епоху цифровізації та глобальної інформатизації сучасне суспільство як ніколи потребує застосування інноваційних підходів до освіти, що, в свою чергу, сприятиме розвитку нації ще зі шкільних лав, з періоду становлення учнів як особистостей. Формування людського ресурсу країни починається з надання нею якісної освіти, яку як базу громадяни отримують в школі. Система освіти має бути гнучкою та адаптуватись під всі виклики сучасності. Водночас і законодавство країни має «йти в ногу з часом» і підлаштовуватись до запитів, які постають під час регулювання такої важливої сфери як освіта. Саме вона відповідає за підготовку майбутнього покоління, є запорукою прогресу та зростання країни на світовій арені.

Швеція – країна, яка приділяє велику увагу освіті. Статистика свідчить про те, що ця країна досягла вражаючих результатів у таких сферах, як охоплення дітей дошкільною освітою, витрати на освіту у відсотках від ВВП, рівень вищої та середньої освіти, рівень володіння англійською мовою серед дорослого населення, міжнародна мобільність студентів та якість системи вищої освіти. У Дововіді про людський розвиток ПРООН за 2021-2022 роки Швеція займає 12 місце в світі серед 191 країни з показником Індексу освіти, скорегованого з врахуванням нерівності,

в 0,885, відносячись до групи країн з дуже високим рівнем людського розвитку [1].

Крім того, шведські школи мають відносно невеликі розміри класів і високе співвідношення кількості вчителів до кількості учнів, що сприяє створенню сприятливого навчального середовища для учнів. Все це демонструє, наскільки високо шведи цінують свою освітню систему і прагнуть забезпечити всім громадянам доступ до якісної шкільної освіти незалежно від віку чи походження. У 2020 році приблизно 80 % 18-річних у Швеції навчалися у старших класах середньої школи. Це ознака того, що країна інвестує у свою молодь і надає їй ресурси, необхідні для досягнення успіху. Ця статистика є потужним показником якості освіти у Швеції та прагнення надати своїм громадянам найкращу освіту [2].

Не дивно, що за результатами міжнародного оцінювання освітніх досягнень PISA 2022 року шведські учні продемонстрували високі результати: загальне 19 місце серед 81 країни (488 балів), 22 місце з математики (482 бали), 18 місце з читання (487 балів) і 21 місце з природничих наук (494 бали) [3].

Н. Кошарна зазначає, що Швеція виступає ініціатором освітніх процесів у Європі. Про це, зокрема, свідчить

низка зустрічей, що відбулися у країні на рівні Ради Європи та ЮНЕСКО з питань реформування вищої освіти [4].

У складовій частині Конституції Швеції, Акті про форму правління, зазначається, що усі діти, охоплені обов'язковим шкільним навчанням, мають право на безкоштовну базову освіту в державній системі освіти [5].

У розвиток цього права принципи організації системи освіти та права учнів встановлюються законами та іншими нормативно-правовими актами, серед яких ключовим у сфері освіти є Закон від 23.06.2010 року «Про освіту» (*«Skollag»*, швед. мова¹), який зазначає, що освіта в рамках шкільної системи має на меті надати дітям та учням можливість здобувати та розвивати знання та цінності. Вона має сприяти розвитку та навчанню всіх дітей та учнів, а також бажанню вчитися впродовж усього життя. Освіта повинна передавати і закріплювати повагу до прав людини та фундаментальних демократичних цінностей, на яких ґрунтується шведське суспільство. Освіта також має на меті сприяти всебічному особистісному розвитку дітей та учнів як активних, творчих, компетентних і відповідальних особистостей та громадян у співпраці з сім'єю [6].

Зазначимо, що у Швеції восени 2022 року набула чинності навчальна програма для початкової школи, дошкільних класів та центрів дозвілля (*«Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet»*), яка визначає мету, до якої потрібно прагнути, і цілі, яких необхідно досягти. Відповідальність школи полягає в тому, щоб забезпечити учням необхідну підтримку для досягнення цих цілей. Програма не встановлює жодних правил щодо методів викладання або того, які саме педагогічні інструменти (книги, комп'ютери тощо) мають використовуватися, та надає право вибору для вчителів тих методів, матеріалів та інструментів навчання, які вони вважають за найбільш доцільні [7].

Саме на цій основі особливості адміністративно-правового регулювання загальної середньої освіти в Швеції становлять інтерес для нашого наукового дослідження.

Освітній підхід у Швеції базується на кількох ключових принципах, які визначають її освітню систему:

- демократія та рівні можливості – створення рівних можливостей для всіх учнів, принципи інклюзивності акцентують на доступі до якісної освіти для всіх;
- самостійність та активне навчання – стимулюється розвиток самостійності, критичного мислення та творчості, учні на етапі старшої школи мають змогу вибирати курси та напрямки відповідно до своїх інтересів;
- формування цінностей – освіта в Швеції спрямована на формування цінностей, таких як: рівність, толерантність та повага до різноманітності, а також виховання громадянської відповідальності;
- неперервна система освіти – шкільна освіта формує базу для неперервної освіти, яка охоплює весь життєвий цикл.

Ці принципи визначають підхід до організації та надання освітніх послуг в Швеції, сприяючи розвитку особистості, критичного мислення та готовності до подальшого навчання протягом всього життя та активної участі у житті суспільстві, що є вкрай важливим для майбутнього молодого покоління.

Положення Закону Швеції «Про освіту» визначають, що шкільна система освіти організовується державним сектором та приватними особами у порядку, визначеному вищевказаним законом. Шкільна система включає такі типи шкіл: дошкільний заклад (*«förskola»*), дошкільний клас (*«förskoleklass»*), початкова школа (*«grundskola»*), адаптована початкова школа (*«anpassad grundskola»*), спеціальна школа (*«specialskola»*), саамська школа (*«sameskola»*), гімназія (*«gymnasieskola»*), адаптована гім-

назія (*«anpassad gymnasieskola»*) та муніципальна освіта для дорослих (*«kommunal vuxenutbildning»*) [6].

Шкільна система також включає в себе центри дозвілля (*«fritidshem»*), які доповнюють навчання в дошкільних класах, початковій школі, адаптованій початковій школі, спеціальній школі, саамській школі та деяких спеціальних формах навчання. Центри дозвілля організовують навчальну діяльність для учнів віком від 6 років до 13 років у вільний від навчання час, наприклад, до і після шкільного дня та під час канікул. Ці заходи дають учням дещо інший досвід і дозволяють їм дізнатися те, чого вони не могли б дізнатися в школі. Така освіта повинна забезпечувати дітям і молоді найкращі умови для розвитку, а також враховувати їхні потреби.

Діти від одного року можуть відвідувати заклади дошкільної освіти, які значною мірою субсидуються, що сприяє тому, що понад 90 відсотків дітей дошкільного віку відвідують їх. З 6 років юним шведам гарантується місце в дошкільному класі, навчання в якому є обов'язковим для усіх дітей.

Таким чином, обов'язкова освіта у Швеції охоплює період від 6 до 16 років, тобто триває 10 років. Усі діти, які підлягають обов'язковому навчанню, мають право на безкоштовну базову освіту в державних закладах (дошкільний клас, початкова школа, спеціальна школа (для дітей з особливими потребами), адаптована початкова школа (для учнів з вадами розумового розвитку), саамська школа (діти саами можуть відвідувати саамську школу з 1 по 6 клас, потім навчання продовжуються в загальній початковій школі)), де отримують базову освіту з різних предметів. Обов'язкова загальна середня освіта складається з трьох етапів: початкового (*«lägstadiet»*, 1-3 клас), проміжного (*«mellanstadiet»*, 4-6 клас) та старшого (*«högstadiet»*, 7-9 клас). Дедалі більше муніципалітетів організовують всі етапи обов'язкової школи в одному приміщенні, щоб посилити інтеграцію між ними і сприяти загальному підходу до обов'язкової освіти. В навчальних планах дошкільного рівня (дошкільний заклад чи клас) передбачено вивчення цифр та букв, але діти навчаються читати та робити арифметичні дії лише в школі.

Зазначимо, що обов'язкова шкільна освіта передбачає, що учні повинні обов'язково відвідувати школу. Тому батьки і адміністрація школи несуть відповідальність за те, щоб діти відвідували навчання.

Початкові школи можуть або управлятися муніципалітетами, або бути незалежними школами, що отримують грантову підтримку (*«fristående skolor»*). Школи обов'язкового рівня освіти, як муніципальні так і незалежні, фінансуються за рахунок муніципальних грантів від муніципалітету, в якому проживають учні, та державних грантів, тобто є дотаційними та безкоштовними. В Швеції немає приватних, платних шкіл на обов'язковому рівні навчання. Школи, що отримують гранти, не мають права стягувати плату за навчання.

Розміри шкіл дуже різняться. П'ята частина муніципальних шкіл і більше третини незалежних шкіл, що фінансуються за рахунок грантів, мають менше 100 учнів. Деякі школи працюють з інтегрованими віковими групами, де діти різного віку навчаються разом в одному класі, щоб уникнути закриття.

Після завершення обов'язкової початкової освіти учні можуть продовжити навчання у старшій школі, гімназії, яке триває 3 роки (зазвичай від 16 до 19 років), є безкоштовним та необов'язковим. Тут учні отримують загальну та, в більшості випадків, профільну освіту. Існує 18 національних програм (*«nationellt program»*) навчання в старшій школі: 6 програм підготовки до вищої освіти (*«högskoleförberedande program»*) і 12 професійних програм (*«yrkesprogram»*). Крім того, є п'ять підготовчих програм, які індивідуально адаптуються до учнів. Хоча вимоги до вступу на різні програми відрізняються, всі

¹ Тут і надалі назви термінів дублюються в дужках шведською мовою

вони вимагають від учнів прохідні оцінки зі шведської, англійської та математики за останній рік навчання в обов'язковій школі.

За даними освітньої інформаційної мережі «Eurydice», що підтримується Європейською комісією, у 2016/2017 навчальному році у Швеції приблизно 27 % учнів навчалися за однією з 12 професійних програм і 54 % – за однією з 6 загальноосвітніх програм, які готують учнів до здобуття вищої освіти. Освіта в старшій школі стає основою для національної та регіональної пропозиції новачків для вступу до вищої освіти та у подальшому для успішної реалізації трудового життя [8].

Після закінчення старшої школи учні мають можливість вступити до вищих загальноосвітніх або професійних навчальних закладів.

Зауважимо, що шведська система освіти акцентує на розвитку гнучкості та самостійності, критичного мислення та інновацій. Система освіти в Швеції надає учням гнучкість у виборі предметів та курсів, що сприяє розвитку самостійності та ініціативи. Шведська система освіти прагне бути інклюзивною, що передбачає забезпечення рівного доступу до освіти для всіх. Однак інклюзивність може вимагати додаткових ресурсів для підтримки учнів із спеціальними потребами.

Водночас уряд Швеції інвестує значні кошти в освіту. Так, у 2020 році Швеція витратила 7,3 % свого ВВП на освіту, займаючи 1 місце серед країн ЄС за цим показником [9].

Серед особливостей шведської системи освіти варто виділити те, що право вчителя або вихователя дошкільного закладу викладати в шкільній системі має бути зазначено в ліцензії. Починаючи з 1 грудня 2013 року, професійна сертифікація є обов'язковою для шкільних та дошкільних вчителів, які працюють на постійних контрактах. Це рішення, яке стало важливою віхою в освітній політиці Швеції, мало на меті підвищити статус професії вчителя, підтримати їх професійний розвиток і таким чином підвищити якість освіти [6].

Тільки ті, хто має ліцензію, можуть працювати вчителями або вихователями в шкільній системі без обмеження часу. Однак дана вимога не є імперативною, законодавство визначає ряд випадків, коли можна допускати до викладання без ліцензії. Так, особа, яка не має ліцензії на викладання, може бути прийнята на роботу вчителем у шкільну систему без обмеження часу, якщо вона буде викладати рідну мову або професійний предмет у гімназії, адаптованій гімназії, муніципальній освіті для дорослих на рівні гімназії, муніципальній адаптованій освіті для дорослих на рівні гімназії, або окремих курсах або орієнтаційних курсах в муніципальній освіті дорослих. При Національному агентстві з питань освіти діє Рада з питань відповідальності вчителів («*Lärarnas ansvarsnämnd*»), яка може відкликати ліцензію у порядку, визначеному Законом Швеції «Про освіту». Основним регулятором ліцензування вчителя або вихователя дошкільного закладу викладати в шкільній системі є Уряд Швеції [6].

Основоположні принципи навчальних програм для шкіл встановлюються державою. Муніципалітети забезпечені ресурсами, необхідними для проведення різноманітних заходів, і самостійно вирішують, як забезпечувати діяльність шкіл. Можуть розробляти місцеві плани з організації та оцінювання в школі. На основі затвердженої навчальної програми, державного, національного та місцевого плану, директор може розробити свій власний план роботи після наради зі співробітниками школи [10].

Зазначимо, що місцеві органи державної влади мають: забезпечувати діяльність закладів освіти згідно з національними цілями держави; впливати на формування організаційної структури шкіл; забезпечувати школи освітніми матеріалами (підручники та навчальні посібники) та належними умовами для проведення навчання (ремонт шкільних приміщень, організація харчування та проїзду дітей до школи тощо); вирішувати організаційні питання щодо затвердження планів школи, набору штату співробітників для школи тощо.

Управління шведською системою освіти децентралізовано і передано на муніципальний рівень, а регіонального адміністративного рівня у сфері освіти не існує, хоча округи (лени) можуть відповідати за гімназії та освіти дорослих. Муніципалітети відповідають за організацію практично всієї державної освіти нижче університетського рівня: заклади дошкільної освіти, дошкільні класи, початкові школи, гімназії, спеціальні школи, муніципальну освіту для дорослих, освіту для учнів з вадами розумового розвитку та шведську мову для іммігрантів. На національному рівні адмініструються спеціальні школи для учнів з особливими потребами і саамські школи, а також вища освіта.

Шведський парламент (Риксдаг) та уряд мають контролювати освітню діяльність з урахуванням та вирішенням національних завдань: забезпечення економічної стабільності країни та соціального захисту населення; підтримання високого культурного та освітнього рівня країни тощо [4].

Риксдаг встановлює закони, а уряд – правила для шкіл. Шведські школи орієнтовані на цілі/результати навчання, і уряд здійснює керування сферою освітою, встановлюючи цілі/результати навчання. Ці цілі/результати навчання безпосередньо пов'язані з навчальними планами та програмами курсів. У рамках, встановлених парламентом і урядом, муніципалітети впроваджують керівні документи для того, щоб учні досягли цілей/результатів навчання, визначених для певного шкільного етапу.

Крім того, публічне адміністрування у сфері освіти Швеції регулюється такими державними органами на національному рівні:

- Міністерство освіти і науки Швеції («*Utbildningsdepartementet*»), яке відповідає за розробку та виконання національної освітньої політики та встановлює стратегії, стандарти та фінансові рамки для освітніх закладів.
- Національне агентство з питань освіти («*Skolverket*»), яке перевіряє якість і результати освіти в муніципалітетах і незалежних школах, що отримують гранти, а також здійснює нагляд за їхньою діяльністю. Агентство розробляє навчальні плани та критерії оцінювання, організовує підвищення кваліфікації вчителів.
- Інспекторат шведських шкіл («*Skolinspektionen*»), що контролює й оцінює якість муніципальних та незалежних шкіл по всій країні, влаштовуючи регулярні інспекції, здійснюючи загальний контроль за дотриманням Закону Швеції «Про освіту». Інспекторат також відповідає за надання ліцензій новим незалежним школам. Крім того, він приймає рішення щодо заявок на отримання субсидій, а також здійснює національний нагляд за гімназіями.

- Національне агентство з освіти та шкіл для осіб з особливими потребами («*Specialpedagogiska skolmyndigheten*») здійснює контроль за якістю надання освітніх послуг вказаній категорії осіб, відповідає за виділення державних фінансів на забезпечення особливих освітніх потреб, надає підтримку вчителям з педагогічних питань, пов'язаних з такими потребами.

Як зазначають О.В. Карпенко та В.В. Вербова, у країні функціонують чотири типи адаптованих шкіл: для дітей з комплексними порушеннями, для дітей з помірною розумовою відсталістю, з легкою розумовою відсталістю, та дітей з труднощами в навчанні. Наряду з цим у Швеції активно розвиваються різні форми інклюзивної освіти, завдяки чому 80 % дітей з обмеженими можливостями навчаються в загальних закладах освіти, для них розроблені спеціальні освітні програми [11].

- Національне агентство з питань професійної освіти («*Myndigheten för yrkeshögskolan*»), до повноважень якого належить оцінка, фінансування, інспектування професійної освіти, а також аналіз попиту на ринку праці та прийняття рішень щодо створення нових навчальних програм.

- Рада саамських шкіл («*Sameskolstyrelsen*»), що є адміністративною установою при Міністерстві освіти і науки для п'яти державних саамських шкіл та регулює їх діяльність.

Кожен з цих органів вносить свій внесок у формування та регулювання системи освіти в Швеції, забезпечуючи відповідність освітнім стандартам, якість та доступність навчання, а також відповідність стратегічним цілям країни.

Н. Кошарна зазначає, що у ході реалізації основних положень Закону Швеції «Про освіту» створено низку установ, які безпосередньо опікуються проблемами освіти: Національне об'єднання учителів, Рада наукових досліджень вищої освіти, Асоціація шведської вищої освіти тощо. Означені установи подають на розгляд уряду щорічні звіти про свою діяльність, пропозиції щодо бюджету, забезпечують парламент і уряд вичерпною інформацією про стан освіти загалом [4].

Тож публічне адміністрування у сфері освіти Швеції представлено досить широким переліком органів державної влади, які спрямовують значні ресурси на покращення навчання молоді шляхом пошуку оптимальних варіантів для реалізації потенціалу кожного учня чи студента. Така орієнтація на потреби дітей, децентралізація функцій управління та збереження значного впливу держави у регулюванні питань обов'язкової освіти робить Швецію дуже привабливою для навчання.

О. Радкевич зазначає, що країни Європейського Союзу активно впроваджують електронні засоби оцінювання якості освіти в закладах загальної середньої освіти. Вони зосереджуються на розвитку цифрових компетенцій здобувачів освіти та вчителів, а також використанні інноваційних інструментів для підтримки освітнього процесу. На думку вченої, ці практики дають змогу підвищити якість загальної середньої освіти та досягти кращих результатів у навчанні учнів [12].

Так, у Швеції дистанційне навчання розглядається як інтерактивне навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, за якого учні та вчителі розділені як у просторі, так і в часі [6].

Зважаючи на наведене зауважимо, що дистанційному навчанню приділяється особлива увага, особливо у контексті періоду пандемії, протягом якого дітям та вчителям прийшлося перешкодуватися на нові методи навчання в усьому світі. Водночас йдеться не лише про використання електронних засобів для навчання, Швеція приділяє великого значення оцінюванню якості отримуваної освіти у рамках національної освітньої політики.

О. Радкевич також наводить приклад, що шведські заклади загальної середньої освіти активно використовують системи електронного навчання, які дозволяють вчителям контролювати навчальний процес, а здобувачам освіти – отримувати знання та вміння з різних предметів.

Одним із таких ресурсів є платформа «Unikum» (Unikum, 2020), що уможливило створення індивідуальних планів навчання для кожного учня та здійснення моніторингу їх успішного виконання. Крім того, Швеція зосереджена на розвитку цифрової компетентності здобувачів освіти, і введення засобів інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес, що відіграє важливу роль у досягненні цієї мети. Зокрема, шведські заклади загальної середньої освіти активно застосовують електронні системи оцінювання, які дозволяють учителям отримувати зворотний зв'язок від учнів та аналізувати результати їхнього навчання [12].

Дослідження навчальних досягнень показують, що рівень використання інформаційних технологій на уроках у Швеції є одним із найвищих у світі. За даними Програми міжнародного оцінювання учнів 2018 року (PISA), приблизно кожен третій шведський учень повідомив, що використовує цифрові пристрої в середньому більше однієї години на тиждень на уроках природничих наук, а кожен шостий – на уроках математики [13].

Підсумовуючи вищезазначене, загальна середня освіта є національною ціллю в Швеції. У її рамках здійснюється забезпечення організації та надання освітніх послуг здобувачам освіти в школах, сприяючи розвитку особистості дітей, критичного мислення та готовності до активної участі у житті суспільства у подальшому.

Формування таких освітніх ціннісних орієнтирів здійснюється за допомогою положень Закону Швеції «Про освіту», який покликаний забезпечити рівні можливості для всіх учнів, а де потрібно реалізувати принципи інклюзивності. Діяльність органів державної влади у сфері освіти спрямовується на розвиток самостійності, критичного та аналітичного мислення та усвідомленого пошуку навчальних курсів за своїми інтересами.

Формування таких освітніх цінностей в Швеції має на меті утвердження поваги до прав людини та фундаментальних демократичних цінностей, на яких ґрунтується шведське суспільство.

Як продемонструвало наше дослідження, виховання громадянської відповідальності в Швеції є складним процесом, до якого залучається широкий перелік органів державної влади, які спрямовують свої ресурси на пошук оптимальних варіантів для реалізації потенціалу кожного учня чи студента не лише у межах школи, а й загалом у концепції неперервної освіти, яка охоплює весь життєвий цикл людини. Разом з тим, ніколи не має меж для розвитку, до того ж світові тенденції та технології ніколи не стоять на місці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт Програми розвитку ООН. Доповідь про людський розвиток 2021-22. URL: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22> (дата звернення: 02.02.2024).
2. Статистика яку Ви маєте знати про шведську освіту. URL: <https://gitnux.org/swedish-education-statistics/> (дата звернення: 18.01.2024)
3. Результати PISA 2022: Стан навчання та рівності в освіті. Том 1. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2022-results-volume-i_53f23881-en (дата звернення: 02.02.2024)
4. Кошарна Н. Тенденції реформування системи педагогічної освіти Швеції на рубежі XX – XXI століть. Освітологічний дискурс, 2019, № 1-2 (24-25). С. 219-228. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27279/1/N_Kosharna_OD_1_PI.pdf (дата звернення: 02.02.2024)
5. Акт про форму правління від 28.02.1974. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kungorelse-1974152-om-beslutad-ny-regeringsform_sfs-1974-152/ (дата звернення: 03.02.2024)
6. Про освіту: Закон Швеції від 23.06.2010 року. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800 (дата звернення: 28.01.2024)
7. Навчальна програма для початкової школи, загальноосвітньої школи та центрів дозвілля. URL: <https://www.skolverket.se/publikationsserier/styrdokument/2022/laroplan-for-grundskolan-forskoleklassen-och-fritidshemmet---lgr22> (дата звернення: 05.02.2024)
8. Офіційний сайт освітньої інформаційної мережі Eurydice. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/sweden/organisation-general-and-vocational-secondary-education> (дата звернення: 05.02.2024)
9. Офіційний сайт статистичної організації Європейської комісії Евростат. Статистика витрат на освіту. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Educational_expenditure_statistics&oldid=564627 (дата звернення: 05.02.2024)
10. Сисоева С., Кристопчук Т. «Освітні системи країн Європейського союзу: Загальна характеристика», 2012, С. 176-177, URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4390/1/Sysoieva%20Osvitni%20s.pdf> (дата звернення: 28.01.2024)
11. Карпенко О.В., Вербова В.В. Освітні послуги в Швеції: досвід для України. Офіційний сайт – CORE (Connecting Repositories). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241911.pdf> (дата звернення: 29.01.2024)
12. Радкевич О. «Застосування електронних засобів оцінювання якості освіти в країнах Європейського Союзу», URL: https://lib.iitta.gov.ua/737099/1/Radkevych_O_tezy_05_2023.pdf (дата звернення: 20.01.2024)
13. Глобальна моніторингова доповідь у сфері освіти 2023. Технології в освіті: Інструмент на чітких умовах? URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385723> (дата звернення: 05.02.2024)